

broeders, met naam HENDERIK KINDESHOF van De-
 venter, HERPO VAN LIPPE, HERMAN PLETTENBERRICH
 en JOHAN VAN JULICH, die tot hier toe in het huis
 van EVERHARDUS VAN EZA te Almelo gewoond had-
 den, begonnen, den 2 Februarij 1394, het bovenge-
 melde van graaf BERNHARD gekochte boeren erf
Enolding, tot een klooster in te rigten. Zij verkre-
 gen den 1 Mei d. j. de goedkeuring van den Mun-
 sterfchen bischop OTTO VAN HOJA, van het Dom-
 kapittel en den aartsdiaken. Den 21 December van
 dat jaar werd hun kleine bedehuis, door den Munster-
 fchen wijbischop en generaal vikaris WENOMAR, van
 de orde der Minoriten, ingewijd, en de vier voorge-
 melde broeders in hunne geestelijke bediening ingeze-
 gend, wordende HERMAN PLETTENBERRICH, van de
 drie anderen, eenstemmig tot prior verkozen.

Graaf BERNHARD was een groot vriend en begun-
 stiger van dit geestelijke gesticht, hetwelk eerst den
 naam van *Marienwoud* droeg. Hij bevrijdde, door
 eene oorkonde van den 10 November 1395, het
 klooster *Marienwoud* van schatting, dienst en koe-
 slag, (*) en gaf aan hetzelfde 1404 eene geitendrift
 in het ooster woud, benevens de markgeregtigheid
 in dat woud; †) ook schonk hij aan het klooster
 verscheidene vaste goederen en kleinnoden tot den
 H. dienst: onder anderen eene kostbare monstrantie,
 twee

(*) JUNGUIS, Codex Dipl. Num. 127. Hij verstaat door
koeflag: census vaccarum, schatting van koeijen.

†) Dipl. 142.

twee schoone beelden van de H. maagd Maria en een
 van den H. Augustijn, met vele sieraden; zoodat het
 klooster zijne opkomst en zijnen bloei voornamelijk aan
 hem te danken had. Hij bezocht het ook dikwijls
 in eigen persoon, en verkeerde dan op eenen ge-
 meenzamen voet met de geestelijken, waarvan hij
 waarschijnlijk den bijnaam: *pater Berend*, gekregen
 heeft. Het gevoelen van sommigen, dat hij, in zijnen
 gevorderden leeftijd, een kloostergeestelijke geworden
 zij, en zijne dagen te Frenswegen geëindigd hebbe,
 wordt van anderen met regt in twijfel getrokken.
 Graaf BERNHARD leidde een zeer godsdienstig leven.
 Hij stond des morgens vroeg op, om zijne gebeden
 tot God en de Heiligen te verrigten. Hij hoorde
 elken morgen de mis, hield zeer strengelijk de vas-
 ten, noodigde de geestelijken dikwijls te gast en
 plaatste dezelve boven zich aan de tafel, spijzigde
 dagelijks twaalf armen, gaf jaarlijks meer dan hon-
 derd marken tot den aankoop van was, kleederen en
 andere godsdienstige behoeften. Wegens deze strenge
 en kloosterlijke leefwijze heeft hij mischien den
 bijnaam: *pater Berend*, ontvangen. Volgens zijne
 begeerte werd hij ook, zoo als voorheen reeds ge-
 meld is, in dit klooster begraven.

Zijn opvolger, EVERWIJN van *Guterswijk* de I, (*)
 zorgde met denzelfden ijver voor de belangen van
 het klooster. In zijnen tijd en onder zijne krachtige
 me-

(*) Eene voormalige Dynastie in het hertogdom Kleef,
 een uur van Wezel.

medewerking werd de schoone kerk gebouwd. Hij schonk niet alleen de Bentheimer en Gildehuizer steenen daartoe, maar zorgde ook, dat het aan geene tighelsteenen ontbrak. Hij was een ijverig verdediger van de regten des kloosters. Toen MATHEUS van *Gravestorp* dezelve aanrandde verklaarde EVERWIJN, dat hij de zaak des kloosters als zijne eigene beschouwde.

Aan EVERWIJN den II en deszelfs gemalin INGBURGA, eene dochter van ULRICH, den laatste hertog van *Meklenburg Stargard*, had het klooster groote weldoeners. De laatste schonk aan hetzelfde van haren gemaal, tot eenen bruidschat, ontvangene kostbaarheden, bestaande in eenen ring met twee groote diamanten en een uitmuntend halsieraad, met paarden en juweelen bezet, om daarmede eene *monstrantie* (*) te versieren, en bij dezelve harer bestendig te gedenken. Zij schonk ook aan het klooster eenen met goud gestikten rok. De waarde van al deze geschenken werd op 300 rijnsche goudgulden geschat. Zij vervaardigde tevens, geholpen door hare kamerjuffers, met eigene handen, het linnen kleed, hetwelk in den vasten tijd voor het koor gespannen werd. Zij overleed den 8 April 1509, en werd naar haren wensch in de kloosterkerk begraven.

Gelijk deze prinses eene weldoenster des kloosters was,

(*) Het kasje van goud, zilver, of ander metaal, waarin, bij de Roomsche-Catholijken, de gewijde hostie bewaard, vertoond en rondgedragen wordt.

was, zoo was zij het ook der armen: van ieder geregt, dat op de grafelijke tafel kwam, werd, volgens hare begeerte, eer men daarvan gebruik maakte, een gedeelte, door den graaf zelven, op eene bijzondere schotel voor de armen gelegd. (*)

Ten tijde der hervorming onder ARNOLD II, toen, wegens de menigvuldige strooperijen der Spanjaarden, niets veilig was, stond het klooster op zwakke voeten. Men verhaalt, dat het op eenen enkelen geestelijken na, uitgestorven was. Het bleef ook eenen geruimen tijd daarna in eenen slechten toestand, en liep gevaar, door den hervormden landsheer opgeheven te worden. Edoch! daar het den 1 Jan. 1624 niet ledig geweest was, moest het volgens den Westphaalschen vrede, bij zijne voorregten gehandhaafd worden. Bij den overgang van graaf ERNST WILHELM tot den Roomsche-Catholijken Godsdienst, geraakte het klooster spoedig weer tot zijnen vorigen luister. In het jaar 1806 werd het klooster, met bewilliging van den prior en de verdere geestelijken, opgeheven. (†)

Heerlijkheid L A G E.

Daar deze Heerlijkheid thans met het graaffchap Bent-

(*) Volgens eene geschrevene kronijk van eenen ongenoemden, naar gising eenen geestelijken des kloosters Frenswegen.

(†) De omstandige berigten aangaande den oorsprong van het klooster, kan de lezer, die het latijn verstaat, bij JUNIUS Codex Dipl. pag. 255-274 vinden.

Bentheim vereenigd is, zoo zal het den lezer niet onaangenaam zijn, nopens dezelve, eenige berigten te ontvangen.

HERMAN van *Lage* en ELISABETH van *Diest* verkochten, in het jaar 1346, deze Heerlijkheid aan JOHAN van *Arkel*, bisschop te Utrecht. Van de bisschoppen van Utrecht kwam dezelve aan het huis van Burgondien of aan de koningen van Spanje. PHILIPPUS de II. verpandde deze heerlijkheid, met alle daartoe behorende geregtigheden en vaste goederen, voor eene som van *veertien duizend twee honderd acht en zeventig gulden*, aan DIDERIK van *Ketteler*, heer te Asfen, die hier in het jaar 1591 een kasteel bouwde, hetwelk 35 jaren na deszelfs stichting (1626), door de troepen van prins FREDERIK HENDERIK van *Oranje*, vernield werd. Vervolgens geraakte deze heerlijkheid in het bezit van eenen graaf van *Croix en Reux*, die dezelve met zijne gemalin, eene dochter van WILHELM van *Ketteler*, zoon van DIDERIK van *Ketteler*, verkreeg. Deze verkocht ze 1642 aan JOHAN VAN RAESVELD, heer van Twikkelo en drost van Twente. Door het huwelijk van den graaf van *Wassenaar* OB DAM met ADRIANA SOPHIA, eene dochter van ADOLPH HENDERIK VAN RAESVELD, heer van Twikkelo en AMALIA VAN FLODORP, werd deze heerlijkheid de eigendom der graven van *Wassenaar*. Voorheen was hier geene kerk. De ingezetenen moesten hunnen openlijken Godsdienst te Ulzen verrigten, waar ook hunne dooden begraven

wer-

werden. De gravin van FLODORP, douairière van RAESVELD, heeft hier echter in 1689 eene kerk laten bouwen, en dezelve uit hare eigene middelen begiftigd. De eerste leeraar bij dezelve was JOHANNES VAN LEEWEN, naderhand tot profesor in de H. Godgeleerdheid en predikant te Lingen beroepen.

ZESDE HOOFDSTUK.

—*—
OVER DE KERKHERVORMING.

Het werk der kerkhervorming werd door ARNOLD I. begonnen, en door deszelfs kleinzoon, ARNOLD II., voltooid. De heer RUMP verhaalt hiervan de volgende omstandigheden: (*)

ARNOLD I., graaf van Bentheim en Steinfurth en Heer van Wevelinghoven, was een ijverig voorstander van den vaderlijken Godsdienst, waarin hij opgevoed was. Hij bezat een helder verstand, en eene meer dan gemeene kunde. Hij was intusfchen niet vrij van vooroordeelen, en meer dan andere vorsten afkeerig van alle nieuwigheden in den Godsdienst; waarvan hem de Munstersche onlusten, welke nog zoo versch in het geheugen waren, ook wel zullen afgeschrikt hebben. Zijn hofprediker, JOHAN VAN LOEN, een braaf en geleerd man, was, door het lezen der schriften van LUTHER, van de waarheid der stellingen van dien grooten man overtuigd geworden, en breidde dezelve in de jaren 1542 en 1543 deels heimelijk, deels openlijk uit, zich ten betooge daarvan op de H. Schrift beroepende. De graaf verhinderde hem hierin wel niet; intusfchen was hij toch niet volkomen daarmede te vreden, en zoude mis-

(*) Dit verhaal heeft de heer RUMP ontleend, uit *Hamelmans* geschiedenis van de hervorming in Westphalen.

mischien liever gezien hebben, dat hij het bij het oude gelaten had. De gemalin van ARNOLD, de gravin WALPURGIS, eene geboren gravin van *Brede-rode*, hoorde de leerredenen van VAN LOEN met genoeg, en onderhield zich dikwijls met hem over de strijdige geloofspunten. Van de waarheid der leer van LUTHER, in gemoede, overtuigd zijnde, verzocht zij haren gemaal dringend, de zaak ten minste in ernstige overweging te nemen, en de H. Schrift zelf daarover te raadplegen, waartoe hij zich dan ook eindelijk liet overhalen; hetwelk van dat gevolg was, dat hij aan de waarheid van menige stelling, welke hij tot nog toe geloofd en beleden had, begon te twifelen. Daar hij intusfchen in eene zaak van zoo veel aanbelang, niet met overijling te werk wilde gaan, en ongaarne in de geloofspunten eenige verandering wilde maken, voor dat hij van de waarheid der nieuwe leer ten volle overtuigd was geworden, zoo hoorde hij de leerredenen van zijnen hofprediker met de uiterste opmerkzaamheid aan, en toetste alle aangevoerde bewijzen, met de grootste zorgvuldigheid, aan de H. Schrift. Eindelijk liet hij den hofprediker in stilte tot zich roepen, en vroeg hem op zijn geweten, wat hij van de leer van LUTHER en deszelfs aanhangers geloofde, en of de gronden, waarmede hij sommige geloofspunten der oude kerk, tot nog toe bestreden had, waarlijk steek konden houden. De geleerde en welsprekende VAN LOEN nam deze gelegenheid waar, om zijnen meester over de

strijdige leerstukken wijdloopig te onderhouden, en alle gemaakte tegenwerpingen bondig op te losfen. De graaf verlangde nu de schriften van LUTHER zelve te lezen; waarop VAN LOEN hem eenige van LUTHERS gezangen en een werk van PHILIP MELANGTHON overhandigde. Hoe zeer zijne overtuiging van de waarheid der stellingen van LUTHER daardoor aangroeide, zoo waagde hij het intusfchen niet, in eene zoo gewigtige zaak iets te beflifsen, voor dat hij den raad van andere kundige en godvruchtige mannen ingehaald had. Te Ulzen was in die dagen een pastoor, die wegens zijne geleerdheid en godsvrucht in hooge achting stond. Zijn naam verdient der vergetelheid ontrukkt en aan het nageslacht bekend gemaakt te worden. Hij heette JOHAN HASENHART. Deze werd door ARNOLD ontboden en op het naauwkeurigst ondervraagd, of de leer van LUTHER, naar zijne gedachten, meer met den bijbel overeenkwam, dan die leer, welke men tot nog toe beleden had; en of het raadzaam zijn zoude, de oude godsdienstvormen af te schaffen. De brave HASENHART, die zoo als van LOEN, voor zich zelve, het ten volle met LUTHER en MELANGTHON eens was, beantwoordde niet alleen deze vragen met ja; maar moedigde den graaf ook ten sterkste aan, om toch de hervorming in zijn land, hoe eer hoe beter, te beginnen; en om den nog steeds aarzelenden ARNOLD moed in te boezemen, gaf hij hem den catechismus van LUTHER, de Smalkaldische artikelen en de Augsburgsche

sche geloofsbelijdenis te lezen. Als nu ARNOLD de namen van zoo vele vorsten, graven en edelen onder dezelve zag staan, en tevens vernam, dat nog dagelijks vele steden en landen, de nieuwe leer omhelsden, liet hij in het jaar 1544 al zijne geestelijken bijeen roepen, en gaf hun, door zijne raadsheeren en de beide voorgemelde pastoren, te kennen, dat zij voortaan, met weglating van de misfen, vigilien, procesfien, enz. de Augsburgsche geloofsbelijdenis prediken, verdedigen, en, naar het voorschrift derzelve, de bediening der sakramenten en alle overige kerkplegtigheden inrigten zouden. (*) ARNOLD beflot deze vergadering, in eigen persoon, met eene uitmuntende redevoering van dezen inhoud: „ Dat hij die leer, welke hij hun had laten voorstellen, als zijne geloofsleer erkende en beleed, Dat hij, van hare waarheid, in zijn hart volkomen overtuigd en bereid was, door de genade van Jezus Christus, tot aan het einde zijns levens bij dezelve te blijven, dat geene verdrukking of vervolging, hem ooit in zijne keus zouden doen wankelen. Hij ver-
K 3 „ wacht-

(*) KOENRAAD, de laatste graaf van Teklenburg, was de eerste van de Westphaalsche graven, die de leer van LUTHER omhelsde. Op den raad van zijnen schoonvader, PHILIP den grootmoedigen, landgraaf van Hessen, die in de geschiedenis der kerkhervorming met zoo veel roem bekend is, voerde hij, reeds in het jaar 1527, den hervormden Godsdienst, in zijn graaffchap in. GERHARD ARNOLD RUMP, *Hist. Beschreibung der Graaffsch. Teklenburg*. Gedrukt te Bremen 1672. bladz. 74.